

Ljubljana, 17.1.2025

Kabinet Vlade RS

Zadeva: Odgovor na dopis Vlade z dne 14. 1. 2025

Spoštovani g Špoljar,

Za vaš pregled dosedanjih aktivnosti vlade v procesu demokratizacije volilnega sistema se vam iskreno zahvaljujemo. Z večino navedenega v dopisu se tudi strinjamo, vendar imamo, kot subjekt civilne družbe, ki se že več kot desetletje aktivno prizadeva za uvedbo sodobnega, poštenega volilnega sistema, na nekatera vprašanja in probleme, ki ji navajate, drugačno mnenje. Naj še enkrat opozorimo na te razlike:

1. Že vsa leta vas opozarjamo, da je definicija obveze o spremembi volilnega sistema v Koalicijski pogodbi strokovno in politično nekorektna. Uvedba relativnega in neobveznega prednostnega glasu sama po sebi še ne pomeni demokratizacije volilnega sistema, prav tako pa tudi ne zagotavlja v Ustavi RS zapisane zahteve, da imajo volivci odločujoč vpliv volitve poslancev. Tisti, ki je to zapisal, zelo slabo pozna volilne sisteme ali pa odlično obvlada politično manipuliranje.
2. Tega, da sedanji Vladi ni uspelo zagotoviti potrebne večine niti za uvedbo tega glasu, v SINTEZI-KCD in NSVS vladi ne štejemo v zlo. Tega ni uspelo nobeni od vlad po letu 1996, ko smo v civilni družbi (Razvojni svet) prvič predlagali ustrezne spremembe in vse bolj smo prepričani, da to ne bo uspelo tudi prihodnim vladam. To pa hkrati pomeni, da so politične stranke z ustreznimi prilagoditvami zakonodaje svojim posebnim interesom na različnih področjih uspele praktično hermetično zapreti vse možnosti za uvedbo sprememb, ki bi ogrožale njihovo absolutno oblast. Posebej je to očitno na področju referendumске in volilne zakonodaje. [Glej tudi spodaj *\)](#)

3. Moč političnih strank v slovenskem prostoru je tako velika, da lahko brez političnih in pravnih posledic flagrantno kršijo zakonodajo in celo Ustavo RS, zato je skrajni čas, da javno spregovorimo o PERMANENTNI USTAVNI KRIZI, ki je nastala. Politične stranke v DZ že več kot desetletje preprečujejo uvedbo pokrajin, čeprav jih k temu zavezuje tako zakonodaja kot sklepi Ustavnega sodišča, samo zato, ker bi ustanovitev pokrajin pomenila določeno decentralizacijo oblasti v Sloveniji in omejila oblastno samovoljo strank kot absolutnih gospodarjev DZ. Enaka žrtev te samovolje političnih strank je tudi projekt »demokratizacija volilnega sistema«, katerega realizacija bi nedvomno vsaj delno omejila možnosti političnega manipuliranja z volitvami in vnaprejšnjega zagotavljanja izvolitve določenim strankarskim prvakom.
4. Naravnost nerazumljiv pa se nam je zdel v vašem dopisu opisani odnos vlade do pripravljenosti NSI za sodelovanje pri demokratizaciji volilnega sistema in predvsem do njenega predloga sprememb Zakona o volitvah v DZ (ZVDZ). Nam je bilo že od vsega začetka jasno, da NSI s svojim predlogom ne misli resno, da je njen predlog samo politični trik, slepitev javnosti, da aktivno in konstruktivno sodeluje pri iskanju rešitve, itd. Hkrati nam je bilo jasno, da dejansko ne stoji za svojim lastnim predlogom, ki ga uporablja predvsem za izgubo časa. Če bi NSI s svojim sodelovanjem mislila resno, ne bi predlagala neustavnega modela sprememb, temveč bi lahko podprla naš predlog oz. tim. »B varianto« spreminjanja ZVDZ, ki smo vam jo ponudili v upanju, da bi vendarle dosegli sporazum o noveli zakona. V njej smo, kot veste, predlagali nespremenjeno število VE in poslancev, uvedbo absolutnega in obveznega prednostnega glasu, novo opredelitev spolne kvote, uvedbo domicila in predvsem javno verifikacijo kandidatov (kandidatne liste) posamezne stranke na tako imenovani »konvenciji« stranke.

Ta predlog (»varianta B«) smo vladi in političnim strankam posredovali v upanju, da se bodo vendarle začele dogovarjati o vsebinski spremembi ZVDZ. Pokazalo se je, da je tudi to upanje neupravičeno in da moramo vztrajati pri prvotnem predlogu, temelječem na spoznanju, da so pošteni volilni sistemi nujno kombinirani. To pomeni, da vsebujejo pozitivne elemente obeh modelov, večinskega in proporcionalnega, hkrati pa zavračajo njihove skrajnosti, ki na eni strani praviloma vodijo v absolutno vladavino posameznika, na drugi pa v absolutno vladavino političnih strank in centralizacijo oblasti. V našem predlogu kombiniranega volilnega sistema prav z volitvami polovice poslancev v 44

volilnih okrajih po dvokrožnem večinskem principu zagotavljamo enakomerno pokritost vseh regij kot enega od načel policentričnega razvoja Slovenije.

5. Vaš dopis dokazuje, da se je vlada, potem, ko je postalo jasno, da na korektno sodelovanje NSI (in drugih strank, tudi koalicijskih), ni mogoče računati, očitno znašla v pat poziciji. Prav gotovo je tega deloma kriva tudi sama, saj je projekt demokratizacije volilnega sistema na začetku svojega mandata zanemarjala in ga kljub našim opozorilom prepustila osebju, ki ga ni obvladalo. Vendar to ni več pomembno, saj se samo po sebi vsiljuje vprašanje, kaj storiti zdaj, ko postaja očitno, da v DZ stranke preprečujejo vsak dogovor o novem ZVDZ. To bo opozicija interpretirala kot poraz vlade, stranke pa si bodo v obstoječem volilnem sistemu tako, kot doslej, vnaprej zagotovile izvolitev svojih »prednostnih kandidatov«.
6. Naša analiza nastale situacije (ki je katastrofalna za normalen razvoj Slovenije) je pokazala, da še vedno obstoji možnost več različnih opcij ukrepanja vlade oz. njene nosilne stranke:
 - Vlada še vedno lahko ponudi DZ kompleten predlog zakona o volitvah poslancev v DZ (ZVDZ) oz. novelo potrebnih sprememb sedanjega zakona (in to ne samo uvedbo prednostnega glasu!) s predlogom, da bo ta zakon začel veljati šele za volitve leta 2030. Poteza bi bila korektna, vendar je verjetnost uspeha minimalna. Pomembno pa je, da bi vlado, predvsem pa stranko Svoboda, ta poteza vsaj deloma razbremenila pritiska opozicijskih strank (in lastnih koalicijskih partnerjev) ter tako politično uravnotežila predvolilna izhodišča, kar v tem predvolilnem letu ni nepomembno;
 - Podoben pomen bi imel poskus, da vlada pripravi predlog »Resolucije o potrebnih spremembah volilne zakonodaje«, ki bi obvezujoče opredelila vsebino novega ZVDZ, v dodatku pa imela imenovanje (ali vsaj ustanovitev) posebnega »Nacionalnega sveta« z nalogo, da v letu 2026 – 2027 pripravi nov predlog ZVDZ. Prednost te opcije je med drugim v tem, da za njen sprejem zadošča normalna večina glasov v DZ, hkrati pa jo lahko razumemo kot dogovor političnih strank o uresničitvi referendumске obveze;
 - Tretja opcija pa je, da se stranka Svoboda zave, da je od vsega začetka tarča vseh ostalih političnih strank in da lahko spremembo volilne zakonodaje doseže le po tim. »Islandski poti«. V tem trenutku bi to pomenilo spodbuditev dogovora političnih dejavnikov civilne družbe, da oblikuje

»nacionalni svet za spremembo ustave in volilnega sistema« oz. nekakšno obliko »ljudske skupščine«, ki bi preko (spremenjene) referendumске zakonodaje omogočila državljanom neposredno oblikovati demokratičen volilni sistem in se tako po legalni poti izviti iz somraka obstoječe strankokracije.

Analize političnega dogajanja v naslednjih mesecih bodo pokazale, če je res to edina realna opcija. Že zdaj pa je jasno, da je politični položaj izredno zahteven in nestabilen, kar ogroža nadaljnji razvoj Slovenije. Rezultati volitev nam vedno znova oblikujejo vladne ekipe, ki niso kos sodobnim razvojnim izzivom oz. učinkovitemu upravljanju države v nastalih mednarodnih razmerah. V primerjavi s primerljivimi državami razvojno zaostajamo, stopnja okuženosti s korupcijo dosega obliko pandemije, spoštovanje pravnega reda je vse manjše, neodvisnost nadzornih političnih organov se topi kot pomladanski sneg.

Skupni imenovalec vseh teh težav je, po našem mnenju, nedemokratični volilni sistem.

Za Programski svet Sinteze-KCD in NSVS

Emil Milan Pintar, koordinator

**) Samo kratek vložek iz systemske teorije: Absolutna oblast političnih strank, tim. STRANKOKRACIJA, močno omejuje neodvisnost in samostojnost številnih elementov političnega sistema, predvsem sodstva, tožilstva, policije itd. V razmislek: ali se zavedamo, da po letu 1998 noben direktor Policije ni končal svojega mandata in da smo pravkar dobili 20. policijskega šefa po letu 1998. S tem pa so politične stranke ustvarile idealne pogoje za razcvet korupcije in kriminala nasploh, v katerem so, kot bo verjetno pokazal čas, vse bolj udeležene tudi politične stranke same.*

Poslano tudi: Predsednici RS, predsednici Državnega zbora RS in predsedniku Ustavnega sodišča RS.